

ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Нікітін А. А.

У статті розглянуто завдання, функції та принципи діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці. Проаналізовано зміст понять «завдання», «функція» та «принцип». Встановлено, що завдання, функції та принципи є одними з найважливіших елементів діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці.

Обґрунтовано, що реалізація загальних завдань Національної поліції України безпосередньо впливає на ступінь протидії загрозам національній безпеці. Проведено порівняльний аналіз визначення завдань Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці в основних нормативно-правових актах, що регламентують діяльність поліції. Наголошено на формуванні завдань Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці відповідно до вітчизняного досвіду та рекомендацій Європейського союзу в рамках проведення реформування правоохоронних органів. З'ясовано, що якісне виконання завдань Національною поліцією України у протидії загрозам національній безпеці безпосередньо залежить від наявності чіткого правового регулювання цієї діяльності за допомогою законів та інших нормативно-правових актів.

Наведено визначення принципів діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці. Проаналізовано сутність принципів верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини, поваги до гідності, підзвітності та прозорості у роботі, політичної нейтральності та деполітизації, тісної співпраці з населенням та місцевими громадами, безперервності. Наголошено на тому, що реалізація завдань Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці має відбуватись чітко відповідно до зазначених принципів її діяльності.

Ключові слова: Національна поліція України, національна безпека, сектор безпеки та оборони, завдання, функції, принципи.

Nikitin A. A. Tasks, functions and principles of activity of the National Police of Ukraine in counteracting threats to national security

The article considers the tasks, functions and principles of the National Police of Ukraine in combating threats to national security. The content of the definitions "task", "function" and "principle" is analyzed. It is established that the tasks, functions and principles are one of the most important elements of the National Police of Ukraine in combating threats to national security.

It is substantiated that the implementation of the general tasks of the National Police of Ukraine directly affects the degree of counteraction to threats to national security. The comparative analysis of definition of tasks of the National police of Ukraine in counteraction to threats to national security in the basic regulatory legal acts regulating activity of police is carried out. Emphasis is placed on the formation of tasks of the National Police of Ukraine in combating threats to national security in accordance with domestic experience and the recommendations of the European Union in the framework of law enforcement reform. It was found that the quality of the tasks of the National Police of Ukraine in combating threats to national security directly depends on the presence of clear legal regulation of this activity through laws and other regulations.

The definition of the principles of activity of the National Police of Ukraine in counteracting threats to national security is given. The essence of the following principles is analyzed: rule of law; legality; respect for human rights and freedoms; respect for dignity; accountability and transparency in work; political neutrality and depoliticization; close cooperation with the population and local communities; continuity. It was emphasized that the implementation of the tasks of the National Police of Ukraine in combating threats to national security should be in strict accordance with these principles of its activities.

Key words: National Police of Ukraine, national security, security and defense sector, tasks, functions, principles.

Постановка проблеми та її актуальність. Процес активної взаємодії держави та громадян задля забезпечення охорони прав і свобод людини, про-

тидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку формує сутність складної діяльності Національної поліції України. При цьому встановлення змісту цієї діяльності є можливим через розкриття змісту її завдань, функцій та принципів. Ці важливі елементи діяльності Національної поліції України утворюють її вектор руху до державно-політичної мети та слугують певним демократично-правовим підґрунтям. Особливо важливим це стає щодо ставлення Національної поліції України до суб'єктів сектору безпеки й оборони та участі у протидії потенційним та реальним загрозам національної безпеки, яка у своїй повсякденній діяльності виконує найбільшу кількість завдань щодо забезпечення громадської безпеки та порядку порівняно з іншими суб'єктами, підтримуючи стан захищеності національних інтересів, прав і свобод людини та громадянина від значної кількості загроз.

У зв'язку з цим теоретичне визначення та узагальнення завдань, функцій та принципів діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці зумовлено змінами в політично-правових та соціально-економічних сферах і подальшою необхідністю удосконалення її діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питанням місця Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці через визначення її завдань, функцій та принципів приділяли увагу такі вчені, як О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, С.Г. Братель, А.В. Галюк, С.М. Гусаров, О.В. Джафарова, О.М. Дручек, С.Ю. Жила, М.В. Завальний, В.О. Іванцов, Ю.Л. Калгушкін, В.Ю. Кікінчук, Т.О. Коломоєць, А.М. Куліш, Л.І. Миськів, О.М. Музичук, А.В. Носач, О.А. Падалка, О.О. Панова, Б.А. Підгорний, О.В. Поклад, С.П. Пономарьов, А.В. Потопальський, О.Ю. Салманова, С.В. Сенік, В.С. Селюков, В.В. Сокурєнко, А.В. Титко, С.О. Шатрава, Д.В. Швець, О.С. Юнін, О.Я. Якимов.

Незважаючи на плідну працю зазначених науковців, питання визначення місця Національної поліції України у секторі безпеки й оборони потребує подальшого теоретичного вивчення та вдосконалення. У зв'язку з цим окреслене питання необхідно розглянути в контексті дослідження змісту завдань, функцій та принципів Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці.

Метою статті є визначення змісту завдань, функцій та принципів Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж визначити завдання, функції та принципи діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки, вважаємо за необхідне дослідити зміст понять «завдання», «функція», «принцип».

Так, зміст поняття «завдання» не має чіткого розуміння та може бути вжитий у різних значеннях. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови під завданням розуміється наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа тощо; настанова, розпорядження виконати певне доручення; те, що хочуть здійснити [1, с. 288]. На нашу думку завдання визначають вектор руху до поставленої мети.

Розкриваючи сутність завдань Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеки, можемо зазначити, що вони формуються на підставі чинних нормативно-правових актів, які визначають завдання суб'єктів сектору безпеки й оборони. Так, відповідно до п. 4 ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України» [2], основними завданнями Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці є забезпечення громадської безпеки й порядку, охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидія злочинності, а також надання визначених законом послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Зміст цих завдань повністю збігається зі змістом завдань Національної поліції України, визначених у статтях 1 та 2 Закону України «Про Національну поліцію України» [3]. При цьому в обох нормативно-правових актах захист прав і свобод людини визначається як пріоритетний. З цим погоджується низка вчених. Так, М.В. Лошицький вважає, що одним з основних завдань Національної поліції є виконання положення Конституції України щодо гарантування державного захисту прав і свобод людини й громадянина, а саме служіння суспільству шляхом охорони прав і свобод людини [4, с. 94].

Під час визначення завдань Національної поліції України у протидії загрозам національній безпеці в умовах складної геополітичної ситуації, яка склалась нині, необхідно спиратись на вітчизняний досвід з урахуванням порад Європейського Союзу. Особливо це важливо в умовах завдань реформування правоохоронних органів, зокрема поліції, які мали своє відображення у Концепції та Стратегії розвитку Національної поліції України. В результаті цього зміст завдань для Націо-

нальної поліції України було розширено такими положеннями: встановлення ефективного громадського контролю; демократична та ефективна система підзвітності суспільству; партнерські відносини з населенням у рамках моделі “community policing”; професіоналізм персоналу, скорочення його кількості, вироблення професійної етики; підвищення рівня диверсифікованості персоналу для кращого відображення етнічної та гендерної структури населення; постійний зв'язок із поліцейськими підрозділами інших держав [5, с. 324].

Далі маємо проаналізувати поняття «функція» щодо держави та державних органів, встановивши її зміст, що сприятиме чіткому розумінню способів вирішення необхідних завдань, а також визначенню ролі та місця Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки.

Так, на думку О.Ф. Скакуна, функції держави є «головними напрямками і видами діяльності держави, обумовленими її завданнями і цілями, а також такими, що характеризують її сутність» [6, с. 47]. З цим визначенням можна погодитися, адже функції тісно пов'язані з метою та завданнями й практично впливають із них. Функція визначає призначення органу в межах певної системи, його ролі під час досягнення певної мети. Функції відображають зміст діяльності суб'єкта, значною мірою визначаючи його сутність і соціальне призначення. Отже, функції охоплюють комплекс способів, методів, прийомів і дій, які забезпечують виконання певних завдань і досягнення мети. Функції Національної поліції України реалізують уповноважені посадові особи, які несуть юридичну відповідальність.

У Законі України «Про Національну поліцію» не встановлено перелік функцій, що притаманні діяльності поліції, але вони впливають із завдань. Так, до функцій Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки можна віднести адміністративну, профілактичну (превентивну), соціальну, оперативно-розшукову, кримінальну процесуальну, контрольну, виконавчу, охоронну функції. Окрему групу можуть становити додаткові (внутрішні) функції, тобто ті, що покликані забезпечити виконання основних функцій та сприяти належній діяльності правоохоронного органу (наприклад, інформаційно-аналітична, кадрова, матеріально-забезпечувальна, просвітницька функції, функція співробітництва).

Тепер необхідно перейти до розгляду змісту терміна «принцип». У вітчизняній науковій і навчальній літературі під принципами права розуміють загальні вимоги до суспільних відносин

та їх учасників, а також вихідні керівні засади, відправні установи, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості й свободи, визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [7, с. 266].

Переходячи до розгляду принципів Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки, маємо відзначити, що вони є безумовними вимогами, які закріплені у нормативно-правових актах або безпосередньо впливають зі змісту відповідних правових норм, а також є обов'язковими до виконання. Правові принципи діяльності Національної поліції України - це основні положення, закріплені в Конституції та інших законах України, а також положення, апробовані у розвинутих європейських демократіях, на яких базуються устрій, порядок функціонування й повноваження органів Національної поліції України.

Перелік та зміст принципів діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки, визначені ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» [2] та Розділом II Закону України «Про Національну поліцію України» [3], повністю збігаються. Відповідно до цих нормативно-правових актах, до них належать принципи верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини, політичної нейтральності, відкритості та прозорості, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності. Розглянемо більш детально деякі із них.

Так, одним із головних принципів, на якому ґрунтується діяльність Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони, є принцип верховенства права. Сутністю цього принципу у розрізі діяльності Національної поліції у протидії загрозам національної безпеки є визначення, прийняття та реалізація під час цієї діяльності прав людини як найвищої правової та соціальної цінності. Так, на думку В.А. Глуховецького та інших провідних науковців Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, можна виділити три такі основні напрями реалізації цього принципу у діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони: досягнення національної правової доктрини; здобутки юридичної науки тих держав, які обстоюють ідею панування права та визнання людини найвищою соціальною цінністю; практика Європейського суду з прав людини, положення про необхідність застосування якої в діяльності поліції України є необхідною складовою частиною панування права в нашій державі [8, с. 22].

Принцип верховенства права дуже тісно пов'язаний із принципом законності. Це виражається у чіткому закріпленні та вираженні сутності принципу верховенства права у чинних нормативно-правових актах, що регламентують діяльність Національної поліції України, у тому числі як суб'єкта сектору безпеки й оборони. Сутність цього принципу полягає у неухильному дотриманні закону працівниками поліції, тобто він виключає будь-яку протиправну діяльність із боку працівників поліції як безпосередньо під час виконання своїх прямих функціональних обов'язків, так і під час вирішення допоміжних завдань. У правовій, демократичній державі принцип законності не може існувати без принципу верховенства права. Це пов'язано перш за все з виключенням діяльності Національної поліції України, яка хоч і здійснюється на підставі чинних законів та підзаконних актів, проте не спрямована проти свобод людини, її гідності та інших соціальних прав. Отже, завдяки принципу верховенства права виключається будь-яка можливість прийняття та реалізації «злочинних законів», спрямованих проти людини. Задля поглиблення знань щодо сутності принципу законності в науці сформувався два основні підходи до визначення його сутності. Так, А.М. Шульга його визначає як такий, що спрямований на інтеграцію та, навпаки, диференціацію [9, с. 179].

Розглянемо ще один важливий принцип діяльності Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки й оборони. Це принцип відкритості та прозорості в діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки. Відповідно до статті 9 Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція має здійснювати свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією і законами України [3]. Цей принцип набуває особливої важливості під час протидії поліції загрозам національної безпеки. Завдяки йому утворюється зворотний зв'язок Національної поліції України та громадян, тобто громадяни можуть у відповідному законом порядку отримати від органів поліції інформацію щодо своєї діяльності, особливо стосовно національних інтересів, та мають обмежений доступ. Цей принцип також пов'язаний із принципом верховенства права, реалізуючи можливість виключати з діяльності поліції прийняття неправових рішень, контролюючи її діяльність через звітування останньої.

Ще одним важливим принципом діяльності саме Національної поліції України як суб'єкта

сектору безпеки й оборони є принцип політичної нейтральності. Цей принцип тісно пов'язаний із принципом законності у зв'язку з тим, що діяльність поліції повинна ґрунтуватись тільки на чинних нормативно-правових актах та не коливатися під тиском політичних процесів. Поліцейські, особливо ті, що обіймають високі посади, не повинні бути заангажованими, тобто бути механізмом реалізації певних політичних партій або, що ще гірше, окремих політичних діячів, які переслідують лише особисті корисні інтереси. Цей принцип також передбачає чітку субординацію у діяльності поліції, тобто поліцейський повинен виконувати тільки накази безпосереднього керівника або (в окремих випадках) керівника, вищого за посадою. Також цей принцип виключає можливість участі поліцейського у діяльності будь-якої політичної партії як її члена, відповідно до пункту 3 частини 3 статті 6 Закону України «Про політичні партії в Україні» [10].

Висновки. З вищенаведеного доходимо висновку, що завданнями Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки є забезпечення громадської безпеки й порядку, охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидія злочинності, а також надання визначених законом послуг щодо допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

До функцій Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки можна віднести адміністративну, профілактичну (превентивну), соціальну, оперативно-розшукову, кримінальну процесуальну, контрольну, виховну, охоронну функції. Окрему групу можуть становити додаткові (внутрішні) функції, тобто ті, що покликані забезпечити виконання основних функцій та сприяти належній діяльності правоохоронного органу (наприклад, інформаційно-аналітична, кадрова, матеріально-забезпечувальна, просвітницька функції, функція співробітництва).

Визначаючи принципи діяльності Національної поліції України у протидії загрозам національної безпеки, ми встановили, що ними є принципи верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини, політичної нейтральності, відкритості та прозорості, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності. Головним із них є принцип верховенства права як один з основних принципів збереження європейських цінностей та демократії.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 23.03.2022).

3. Про Національну поліцію України : Закон України від 2 липня 2015 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 24.03.2022).

4. Теоретико-правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : монографія. Київ : МП «Леся», 2014. 365 с.

5. Пендюра М.М. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, 24 листопада 2017 року : у 2 т. Київ : Національна академія прокуратури України 2017. Т. 1. 476 с.

6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.

7. Стрельцова О.В. Загальні принципи права як джерело права Європейського Союзу. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 265-269.

8. Адміністративна діяльність Національної поліції : навчальний посібник / колектив авторів за керівництвом В.А. Глуховера. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 248 с.

9. Шульга А.М. Основы теории государства и права : краткое учебное пособие. Харьков : Прометей-Пресс, 2006. 208 с.

10. Про політичні партії в Україні : Закон України від 5 квітня 2021 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2021. № 23. Ст. 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text> (дата звернення: 23.03.2022).

Нікітін А. А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Львівського державного університету
внутрішніх справ